

Gezonden om de aarde te bewerken

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Genesis 3

Schriftlezing Brieven: Jesaja 51, 1-5

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 13, 44-52

Inleiding

Als wij deze zondag 7 oktober aanduiden als Israëlzondag doen we dat niet omdat we precies menen te weten wat de betekenis is van onze bijzondere band als kerk met Israël. Tegelijk voelen we een bijzondere lotsverbondenheid waardoor we ons willen laten uitdagen tot gerechtigheid.

In de verdrijving van Adam en Eva uit het Paradijs heeft een oeroude cultuur betekenis willen geven aan de strijd om het bestaan, de pelgrimage der mensheid. Immers alleen de zon gaat voor niets op en wij eten ons brood, figuurlijk gesproken, met het zweet van het werken nog op ons gezicht. Kan het zijn dat wij gaandeweg ook van onze inspanningen mogen genieten en rust vinden?

Thema: Gezonden om de aarde te bewerken

Gemeente van Christus, de mythe waarin de verdrijving van de mens uit de Hof van Eden door de oude Joden werd verteld is door theologen en kunstenaars meestal verstaan als een heel negatief verhaal. Het is in de christelijke theologie ook wel samengevat als de 'zondeval'. Immers de mensen overtraden het gebod van God en moesten het paradijs verlaten, een onomkeerbaar proces. Alle andere ellende in de wereld zou daarvan een gevolg zijn. Was die ene vrucht maar nooit geplukt! En dan nog wel door de vrouw... Frappant trouwens dat bijna iedereen altijd denkt te weten dat het echt een appel was. Maar dat staat er helemaal niet. Er staat in de grondtekst: vrucht. De reden dat mensen altijd denken dat het een appel was is dat in het latijn een appel *malum* is. Dat zelfde woord betekent ook kwaad.

Het woord 'zondeval' komt echter niet in de bijbeltekst voor. Als je er goed over nadenkt bevat Genesis 3 geen historisch verantwoorde uitleg waarmee de kwaad in de wereld logisch verklaard zou kunnen worden. Integendeel, het gaat om een van de centrale mythen van onze cultuur, zoals die is opgetekend door de oude Joden tijdens of na de Babylonische Ballingschap in de 6^e eeuw v.Chr. Daarin wordt gereflecteerd op de dynamiek van de geschiedenis. Het paradijs schetst een gelukzalige, maar absoluut statische situatie. Mensen en dieren zijn in die toestand gelukkig. Maar daarmee is dan ook alles gezegd. Verder staat alles stil. Er is geen ontwikkeling. Met het plukken van de

vrucht door Eva wordt een eerste *gebeurtenis* verbeeld. De mens komt van zijn oorsprong los en gaat op een uitdaging in. Er komt beweging in ruimte en tijd. De mens gaat op weg de wereld in. Dat is pelgrimeren. Er kunnen voortaan, onderweg, dingen goed gaan, maar ook verkeerd. Er komt iets om op te hopen. Maar er komen ook mislukkingen. Dat is onvermijdelijk. Er komt kennis van goed en kwaad. Wat er komt is geboren worden, groeien, open gaan, sterk worden, de aarde bewerken, maar ook oud en kwetsbaar worden en tenslotte sterven. Er is een strijd om het bestaan. Er komen generaties ('toledot' in het Hebreeuws). Kortom de geschiedenis zelf wordt in deze mythe geduid, krijgt betekenis. Het verhaal van het paradijs dat verlaten wordt staat direct na de schepping voorop in de bijbel. Dat is niet omdat dit het oudste verhaal is. Dat is omdat het betekenis geeft aan de fundamenten van het leven zoals mensen dat kunnen beleven, met een eigen verantwoordelijkheid.

Mensen worden gezonden om de aarde te bewerken. En dat doen zij in alle kwetsbaarheid. Ergens in hun onderbewustzijn is er een volmaakte tuin, waarin zij thuishoren. Maar het dagelijks leven is heel vaak erop uitgaan, zwoegen en zweten, meestal in de eerste plaats dankzij henzelf. Het mooiste in het Midden Oosten is het als je huis een schaduwrijke binnenplaats heeft, met groene planten en als het kan een fontein of een vijvertje. Dat is jouw paradijsje, de plek waar jij tot rust komt. Maar iedere man en tegenwoordig ook iedere vrouw weet dat hij of zij erop uit zal moeten om te zweten voor zijn of haar dagelijks brood. In alle kwetsbaarheid kunnen mensen daardoor het gevoel krijgen dat er een vloek op het leven ligt. Hun werk is niets anders dan het blazen van breekbare luchtballen, licht en ledig, zoals de hele aarde niets anders is dan een breekbare sfeer, een blauwgroene globe, vanuit de ruimte gezien een wonderlijke levende, o zo kwetsbare kleine knikker, te midden van de sterren van gas en reusachtige dode planeten.

Het geloof van Israël in de God die de schepper is van deze aarde kenmerkt zich door een diep gevoeld besef van deze kwetsbaarheid. Niet alleen de christelijke kerk, maar ook de islam en ieder diepgevoeld religieus besef kent het ontzag voor het wonder van een zich ontwikkelend leven, niet statisch, niet stilstaand, maar een leven dat zich laat uitdagen door de

weerbarstigheid van het bestaan in de wereld. In het Jodendom wordt dit bewustzijn jaarlijks gevierd met het Loofhuttenfeest, *soekot*, een oogstfeest, maar ook een week van dankbaarheid en bewustzijn, dit jaar van 23 tot 30 september, dus eerverleden week. Die week leefden Joden ook dit jaar weer zoveel mogelijk in een zelfgemaakte hut op de binnenplaats, op het balkon of in de tuin. Het is een schamel bouwsel, met gaten in het dak, dat herinnert aan de zwervende voorouders: 'Mijn vader [Jacob] was een Arameeër'¹ Die week verblijven, eten en ontmoeten zij elkaar zij zoveel mogelijk in de hut, met het doel om te beseffen herinnering dat veiligheid tijdelijk is en hoe kwetsbaar onze levens zijn. Er wordt gelezen uit Prediker: 'Lucht en leegte, zegt Prediker, lucht en leegte, alles is leegte.'² 'Ijdelheid der ijdelheden', staat er in de vertaling NBG 1951. Maar 'hèvel' is breekbaarheid, kwetsbaarheid, het is slechts 'adem'. Dus je kunt ook vertalen: Alles is slechts adem. En denk eens aan Abel, die werd doodgeslagen door zijn broer Kaïn. De eerste twee broers, de eerste ontmoeting tussen twee culturen, schaapherder en boer, nomade en gesettelde bewoner van de aarde, na zeven verzen eindigt het in doodslag. Het is een waarschuwing. Pas toch op. Wees voorbereid! Pas op jezelf. Pas op je broer. Allemaal zijn wij zo kwetsbaar als Abel. Allen kunnen wij zo driftig worden als Kaïn. Wij worden allen als Adam beademd door God. Er is een Joods gebed bij het begin van de dag: God ademt ons tot leven. God geeft ons een ziel, nietig en kwetsbaar, maar onvoorstelbaar kostbaar. Wij allemaal zijn Adam. Wij allemaal zijn Eva.

Ons lichaam is belangrijk en kostbaar. Maar niet volmaakt. Wij leven in een gebroken wereld en wij weten het. Het is de levenskunst in het licht van God om onze gebrokenheid in beginsel niet telkens weer te ervaren als een verlamdende vloek, maar kracht te putten uit de inspiratie van de geest als een beademing van de materie door God zelf, zoals eens Adam werd tot levend wezen.³ Wij zijn lichaam en ziel en net als een gebroken bot dat na genezen te zijn sterker kan worden dan voorheen, bestaat het dat wij mensen kunnen groeien tegen de verdrukking in. Het is niet altijd zo, maar het bestaat dat gebrokenheid op den duur tot groter draagkracht leidt. Menselijke breekbaarheid is niet altijd verlies. U begrijpt het, er is zelfs een therapie op gebaseerd: Kracht putten uit littekens: Helen met een gouden randje.⁴

Wij, u en ik, wij gooien tegenwoordig verschrikkelijk veel weg, vooral als iets kapot is. Maar vroegere generaties moesten zuinig zijn. Zij repareerden bijna alles. Eind 15^e eeuw was er volgens de legende een Japanse *shogun* (vorst) genaamd Ashikaga Yoshimasa die een gebroken thee kom, of *chawan* terugstuurde naar de pottenbakkerij in China om deze te laten repareren.⁵ Toen hij de kom terug ontving was Yoshimasa teleurgesteld want je kon de barsten nog

steeds zien. Toen gingen zijn ambachtslieden opnieuw aan de slag, maar in plaats van dat zij de barsten onzichtbaar probeerden te maken, accentueerden zij deze juist. Zij ontwikkelden een reparatietechniek die eigenlijk heel mooi was, soms met kleine stukjes metaal, die op nog het meest op onze nietjes leken. En de breuklijnen werden juist niet langer zo onzichtbaar mogelijk gemaakt, maar met goudverf beschilderd. Deze techniek wordt *kintsugi* genoemd. Daar raakte een Japanse filosofie aan verbonden, die juist in imperfectie schoonheid wil zien: *wabi-sabi*. Dat geldt niet alleen voor voorwerpen. Het geldt voor het hele leven. Het principe is het niet willen afschrijven, een litteken niet onzichtbaar maken, maar koesteren als een onlosmakelijk deel van je leven. Het niet willen weggoeien wat kapot is (*mottainai*) en het aanvaarden van ontwikkeling en verandering in het leven (*mushin*). Wij beseffen het: Niets kan altijd hetzelfde blijven.

Er is een bepaalde wijsheid in de aanvaarding van het feit dat wij in een gebroken wereld leven.⁶ Sommige problemen gaan nooit worden opgelost. Oneerbiedig gezegd: Wij dweilen altijd met de kraan open. Er is een wet van behoud van ellende. Ondertussen bewerken wij de aarde, kinderen worden geboren, er gaan mensen dood. Gebrokenheid is pijn, maar ook onlosmakelijk verbonden met de schoonheid van het leven! Zou je je gebrokenheid zelfs kunnen vieren? Zou je je littekens en je rimpels kunnen meedragen als sieraden? Lennard Cohen vond van wel. Hij zong het lied: 'A crack in everything. That's how the light gets in.'

In de Joodse kabbala mystiek bestaat het prachtige verhaal dat God niet alleen het licht schiep waarin hij zag dat het leven goed was, maar ook tien schalen om het licht volmaakt in op te vangen. Maar geen enkele schaal was sterk genoeg om de kracht van Gods scheppingslicht te omvatten en vast te houden en terwijl God ze schiep barsten ze al. Maar door de scheuren spatte het scheppingslicht in vonkenregens het universum in. Iedere mens die daarna Gods wil deed en daden van rechtvaardigheid verrichtte, verzamelde van die vonken in het besef dat de kwetsbaarheid en de gebrokenheid in de schepping zat ingebakken. U begrijpt het denk ik wel. Die tien schalen zijn de tien geboden, die telkens weer worden gebroken. Maar de vonken van Gods levenslicht zijn niet te houden en verspreiden zich onophoudelijk en uitbundig door de hele schepping.

In dat licht wil ik vandaag denken aan de onopgeefbare band van onze kerk met Israël. Ik weet het, die is omstreden. De laatste weken verschenen er in het dagblad *Trouw* tientallen artikelen en reacties. De één pleit hartstochtelijk en met goede redenen voor een onlosmakelijke verbondenheid van kerk en Israël. Maar wat daarvan de betekenis is? Dat is lang niet

altijd duidelijk. Anderen zijn er die juist in zo'n uitzonderingspositie voor Israël een gevaar en zij horen liever van een vastberaden kerkelijk *commitment* als het gaat om de strijd tegen antisemitisme en tegen racisme in het algemeen. Ik weet dat het moeilijk is de theologische betekenis van Israël, land, volk, staat en synagoge te duiden.⁷ Dat zal niemand naar tevredenheid van allen lukken. Wat de Joden zelf niet lukt, zal christenen zeker niet lukken. En toch... Misschien leren we juist in deze ongemakkelijkheid wel wat het is om te leven met barsten en losse uiteinden, ook in ons eigen begrip van het leven en van de geschiedenis. De kerk is voortgekomen uit Israël en heeft daarom per definitie daarmee, of het nu wel of niet in een kerkorde staat dat maakt niets uit, per definitie een bijzondere en wat mij betreft onvervangbare band. Wij zijn op ene bijzondere manier familie. Die band zal altijd vragen blijven oproepen.

Die band met Israël stemt tot bezinning over ons eigen gedrag en terecht, zonder ophouden omwille van gerechtigheid.

Amen.

Uitzending en zegen

Als u van hier gaat, wees ervan verzekerd gezegende mensen te zijn. In de naam van God is ons een taal geschonken die verbindt. De woorden daaraan verbonden klinken soms nog maar sporadisch op enkele plaatsen, maar zijn bestemd om de wereld in te gaan in daden van liefde, zonder ophouden.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de Heilige Geest,
met jullie allen.

Noten

¹Deuteronomium 26, 1-5.

²Prediker 1,2.

³Genesis 2,7.

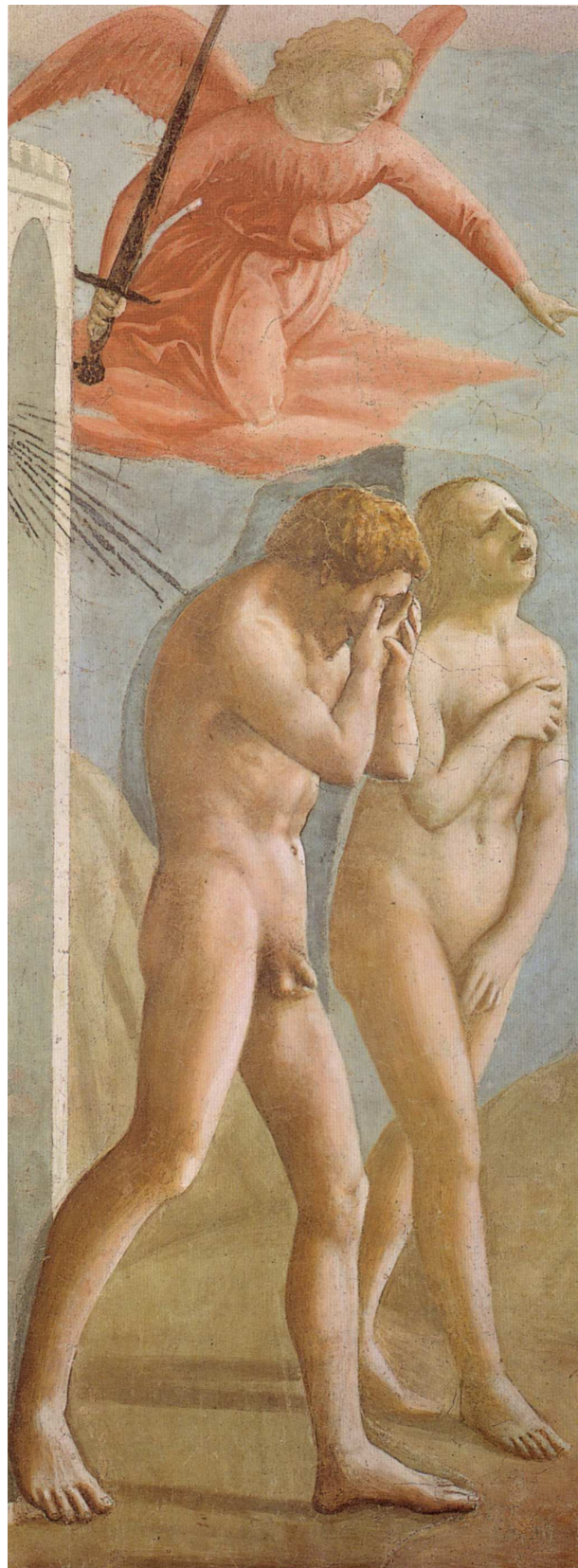
⁴<https://www.katernjapan.nl/kintsukuroi-van-navarro-helen-met-een-gouden-randje/>

⁵<https://mymodernmet.com/kintsugi-kintsukuroi/>

⁶Rabbi Soshana Boyd Gelfand, 'Fragility', *Something Understood*, BBC 4, 23 September 2018.

⁷Het is de Wereldraad van Kerken nooit gelukt een draagvlak te vinden om de betekenis van Israël oecumenisch-theologisch te duiden. Na verschillende vergeefse pogingen liet secretaris-generaal W.A. Visser 't Hooft het onderwerp rusten. Zeilstra, J.A., *Visser 't Hooft (1900-1985). Een leven voor de oecumene*, Middelburg 2019, 312-316.

Figuur 1: Verdrijving uit Eden (Espulsione dall'Eden), Masaccio, 1425. Capella Brancacci, Chiesa di Santa Maria del Carmine, Florence Italië.

Figuur 2: Kintsugi aardewerk